

[21]

SEPTEMBER, GERST-MAENDT.

Heeft 30. dagen, de Maene 29.

Ex officina

Masson, jurist en grappenmaker.

Efemere figuren uit het culturele leven danken soms hun “onsterfelijkheid” aan een vermelding in een literair werk en een voetnoot. Paul Masson (1849-1896) is zo iemand. Hij werd geportretteerd in *Mes apprentissages*. *Ce que Claudine n'a pas dit*, Colettes (1873-1954) herinneringen uit de jaren 1890 en hij inspireerde haar voor personages uit *Le képi*, *La vagabonde*, *L'entrave* en de theaterversie van *Chéri*.

Masson, jaren lang gevreesd om zijn vaak lugubere grappen, publiceerde enkele apocriefe werken die hij toeschreef aan generaal Boulanger en Bismarck en die de politieke wereld in beroering brachten. Hij was een meester van de woordspeling. De uit de Elzas afkomstige man publiceerde ook als Maurer en het doorzichtige pseudoniem Lemice-Terrieux.

Hij leverde een kleine bijdrage tot de literatuur over het duel met een gecommuniceerd wetsvoorstel, boordevol geestigheden, woordspelingen en gefingeerde wetenschappelijke referenties. *L'Hypothèque de l'honneur. Projet de loi ayant pour but de supprimer à bref délai la plupart des duels en France* (BTAB 4A 956), werd in eigen beheer gedrukt. Archibald Harisson Corble (1883-1944), die zijn onvergelyklijke collectie schermboeken schonk aan Leuven, bezat ook deze curiositeit, gesierd met een opdracht (zie afbeelding) aan de letterkundige Edouard Ducoté (1870-1929), net als Masson medewerker van het tijdschrift *La Plume*.

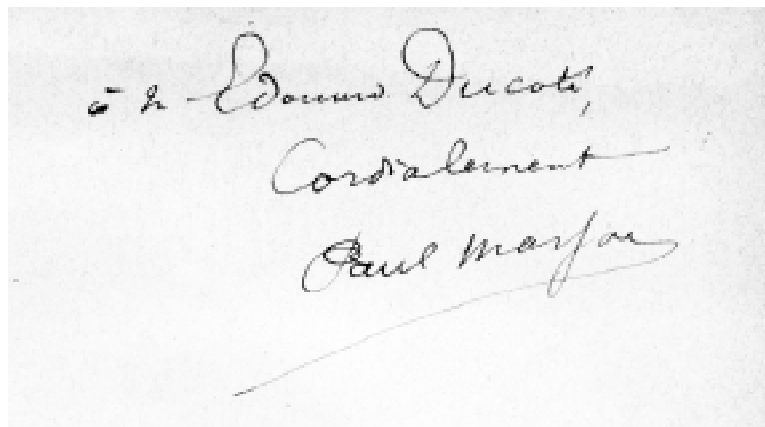
De jurist Paul Masson vervulde officiële functies in Noord-Afrika en de Franse bezittingen

in Indië. Hij nam in 1884 ontslag en ging bij Parijs wonen. De vaak zwaarmoedige man verdronk in 1896 in de Ill bij Straatsburg. Vermoedelijk pleegde hij zelfmoord.

L'Hypothèque de l'honneur, verschenen in 1895, beslaat amper zeven bladzijden. Het is de lichtjes gewijzigde versie van een artikel dat in het voorjaar van 1893 verscheen in de *Revue de famille. La vie contemporaine*. Er werden in de jaren 1877-1895 verschillende pogingen ondernomen om het duel wettelijk aan banden te leggen. Masson stelde voor dat wie wil duellieren zich op de gemeente moet laten registreren en een wachttijd van drie jaar in acht nemen. Duellieren mag slechts twee keer per jaar en tien keer in het hele leven. Vrouwen, minderjarigen, honderdjarigen, behoeftigen, blinden, militairen, eenarmingen en bangeriken zijn uitgesloten. Een staaltje van zijn woordspelingen: “Aucun chien n'obtiendra accès dans l'enceinte, sauf ceux des pistolets”.

Roger Tavernier

Lit.: “Lemice-Terrieux” in *La revue encyclopédique*, 18 april 1896, p. 267-272; “Paul Masson” in *La revue encyclopédique*, 6 februari 1897, p. 119-120; François Caradec, “Paul Masson, le mystificateur solitaire”, in *La farce et le sacré. Fêtes et farceurs, mythes et mystificateurs*, Doornik 1977, p. 49-105.

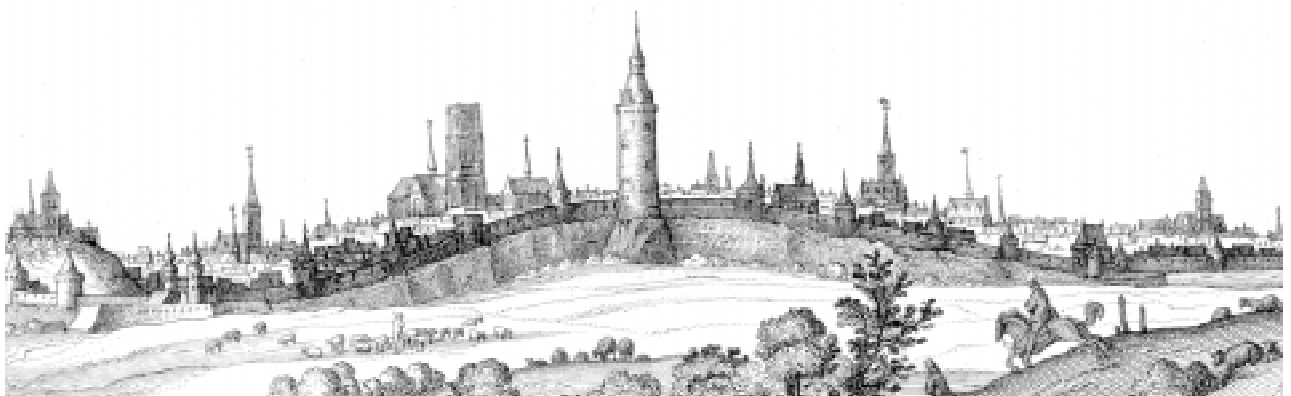
Geschenken. De universiteit mag zich nog steeds in schenkingen verheugen. Er bestaan dus nog weldoeners en begunstigers. Ze slagen erin met kleine attenties kreetjes van genoeg te ontlokken aan gretige conservators en archivariissen. Vaak is er sprake van synergie. De ene schenking brengt dan de andere mee. Nog maar net had Paul Reekmans ons een reeks foto's bezorgd met betrekking tot de brand van Leuven in augustus 1914 of een andere vriend des huizes, Georges Baggerman, bezorgde ons een soortgelijke set. Behalve de wekkende voorbeelden, zijn het vaak tentoonstellingen die een stroom van cadeautjes losweken. Zo schonk Didier Houberechts ons tijdens de voorbereiding van de expo over Arenberg een fraai boekdeel met het familie-wapen van de Arenbergs als bandstempel.

Soms treedt er ook kruisbestuiving tussen collectioneers op. Diezelfde heer Houberechts schonk onlangs een schitterend doek uit 1955 van de hand van de bekende Mechelse kunstenaar Tony Luc Blickx (°1926). Het stelt een studentendoop voor bij de Mechelse club La Malinoise, thema dat wonderwel aansluit bij

de collectie studentica van wijlen Mon de Goeyse en bij een recente gift van Norbert Moermans (zie elders in dit nummer). Het schilderij heeft een passende plaats gekregen in de Universiteitshal, met name in de voormalige bier- en wijnkelder van de universiteit aan de Oude Markt. De schenking is bedoeld als eerbetoon aan apotheker René Houberechts (1916-1998). Uit de nalatenschap van prof. ir. André Houberechts (1910-1988), een vermaard specialist thermodynamica, mocht de universiteit vroeger al de toga en de eretekens ontvangen.

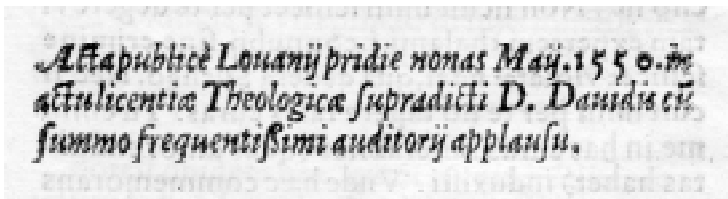
Didier Houberechts was als mecenas trouwens niet aan zijn proefstuk toe. De Centrale Bibliotheek kreeg van hem verleden jaar nog een dozijn gezichten en plattegronden van Leuven, waaronder het vermaarde perspectief van Braun en Hogenberg uit 1572. De fraai ingelijste prenten vonden hun weg naar de ontvangstkamer van de Universiteitsbibliotheek, de zogenaamde Spoelberchkamer, die steeds historischer wordt uitgemonsterd, helemaal conform het zelfbeeld van een op traditie gestelde universiteit.

Mark Derez

Detail (circa 10 % verkleind) uit een ets met gezicht op Leuven (Amsterdam, Nicolaas Visscher, 1646). Ook opgenomen in de reeks stadsgezichten die als randversiering diende voor de grote wandkaart van het hertogdom Brabant, uitgegeven door Nicolaas Visscher en Zacharias Roman (1656), en later in Nicolaas Visschers *Theatrum praecipuarum urbium ducatus Brabantiae...* (1660). De ets is ingelijst tussen twee glasplaten ter wille van het getekende projectieraster op de achterkant. Schenking: Didier Houberechts.

Leuven voerde het eerste Latijnse Didodrama in Europa op. Op 6 mei 1550 werd aan de Leuvense universiteit onder grote bijval een toneelstuk opgevoerd (zie afbeelding) naar aanleiding van de promotie tot licentiaat in de theologie van een kanunnik van Sint-Pieters, David Sexagius of Van 't Sestich (aan de universiteit als minderjarige ingeschreven in februari 1532). De auteur ervan was Petrus Ligneus, die vier jaar voordien te Leuven zijn diploma van licentiaat in de rechten behaald had. Met dit stuk wou hij die mijlpaal in het leven van zijn beste vriend opluisteren; met de publicatie ervan wou hij de studerende jeugd het onderscheid tussen tragedie en epos duidelijk maken.

Petrus Ligneus of Peter Van den Houte werd rond 1520 te Grevelingen geboren. Ten gevolge van de oorlogsomstandigheden behaalde hij pas in 1554 zijn diploma van licentiaat in de rechten te Leuven, waar hij nog enkele jaren privéles gaf aan rechtstudenten. Naderhand vestigde hij zich als advocaat te Antwerpen. In 1558 liet hij bij Bellerus te Antwerpen zijn commentaren verschijnen op de *Institutiones* van Iustinianus (een onderdeel van het *Corpus iuris civilis*) onder de titel: *Annotationes in libros quatuor Institutionum iuris civilis* (exemplaar in de Bayerische Staatsbibliothek, München). Het jaar daarop klopte hij voor de druk van zijn *Dido* aan bij een andere Antwerpse drukker, Jan Verwithagen of Withagius

(1526-1587), die in die tijd - net zoals Christoffel Plantijn - zijn atelier had in de Kammenstraat.

Vergilius, en speciaal de dramatische geschiedenis van Dido, heeft altijd al grote weerklank gevonden in de Europese literatuur. De oudste toneelbewerkingen treffen wij aan in de volkstaal: Italië kan bogen op tragedies van Alessandro Pazzi (1524), Giambattista Giraldi Cynthio (1543) en Lodovico Dolce (1547). In Spanje verscheen in 1536 een *Tragedia de los amores de Eneas y de la Reyna Dido*, toegeschreven aan Juan Cirne.

In de Nederlanden werd in 1551 of 1552 door de Antwerpse rederijders een spel *Van Eneas en Dido* ten tonele gebracht, geschreven door Cornelis van Ghistele. Vanaf het midden van de zestiende eeuw kwamen ook Neolatijnse drama's op de planken.

In Duitsland verscheen in 1566 de *Dido tragoedia* van Heinrich Knaust, vijftien jaar later gevolgd door de *Dido* van Nicodemus Frischlin, die in

Tübingen en Schulpforta opgevoerd werd en tweemaal in het Duits vertaald werd; uit 1591 stamt ten slotte de *Dido* van de Straatsburgse humanist Michael Hospenius. In Engeland werd William Gager's *Dido* opgevoerd in 1583.

Op het grondgebied van het huidige Nederland kunnen pas in de zeventiende eeuw twee Dido-tragedies vermeld worden: een anoniem *Cento* en de *Tragoedia Dido* van de Leidse hoogleraar Petrus Cunaeus (1586-1638).

Tegen deze Europese achtergrond lijkt de Leuvense universiteit een voortrekkersrol gespeeld te hebben. Reeds in het begin van de zestiende eeuw had de Leuvense hoogleraar Hadrianus Barlandus door zijn studenten het vierde boek van de *Aeneis* publiekelijk laten

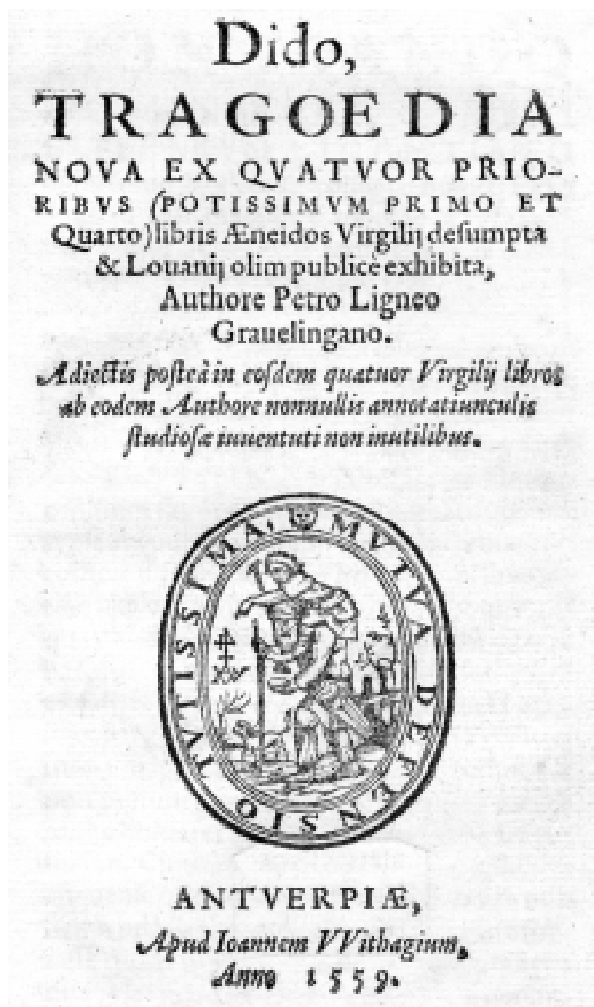
reciteren (1515). In 1559 verschijnen te Antwerpen meteen twee Latijnse Dido-tragedies. Eén ervan is van de hand van de arts uit het Noord-Brabantse Heusden, Aulus Gerardus Dalanthus (†1577), die zich bij de uitwerking van de Vergiliaanse stof en bij de keuze van de metra onmiskenbaar op Seneca heeft geïnspireerd. Het drama van Petrus Ligneus sluit dichters aan bij Vergilius. De voornaamste nieuwigheid is de introductie van de Furia, die als de grote tegenspeelster van Aeneas ten tonele wordt gevoerd en de dramatische handeling tot ontkenning brengt: *Dido, tragoedia nova ex quatuor prioribus (potissimum Primo et Quarto) libris Aeneidos Virgilio desumpta et Lovanii olim*

publice exhibita, Authore Petro Ligneo Grauelingano. Adiectis postea in eisdem quatuor Virgilio libris ab eodem Authore nonnullis annotatiunculis studiosae iuventuti non inutilibus (zie afbeelding).

Het wordt in hetzelfde jaar gepubliceerd, maar is dus een decennium vroeger gecomponeerd en opgevoerd.

Deze zeer zeldzame tragedie, wellicht op een uiterst beperkt aantal exemplaren ter perse gelegd, werd te koop aangeboden door het veilinghuis Henri Godts te Brussel, op 13 en 14 maart 1999 (cat. nr. 117). Ze werd daar door de Centrale Bibliotheek aangekocht (BTAB CaaA 1213). Een kleine speurtocht maakte al snel duidelijk dat er geen ander exemplaar te vinden is in de openbare bibliotheken van België of van de Verenigde Staten van Amerika, en al evenmin in de British Library (Londen) of in de Bayerische Staatsbibliothek (München). De Parijse Bibliothèque Nationale daarentegen bezit er wel een, evenals Trinity College in Cambridge en de Staatsbibliothek in Berlijn (althans vóór W. O. II).

Gilbert Tournoy

Lit.: A. Roersch, "Van den Houte (Pierre) ou Ligneus", *Biographie Nationale*, 26, Brussel, 1936-38, koll. 307-8; Eberhard Semrau, *Dido in der deutschen Dichtung*, Berlin - Leipzig, 1930, p. 20-24; A. Rouzet, *Dictionnaire des imprimeurs, libraires et éditeurs des XVe et XVIe siècles dans les limites géographiques de la Belgique actuelle*, Brussel, 1975, p. 236-7; J. IJsewijn, "Theatrum Belgo-Latinum. Het Neolatijns toneel in de Nederlanden", *Academiae analecta*, 43/1 (1981), p. 69-114 (spec. p. 85); Chris L. Heesakkers, "Tragoedia Dido P. Cunaei (Leiden University Library, MS. Cun. 7)", *Humanistica Lovaniensia*, 23 (1984), p. 144-197.

Kranten uit de British Library. Begin december 1998 ontving de Universiteitsbibliotheek een unieke schenking buitenlandse kranten. Circa 1.100 volumes, zo'n 8 ton zwaar en met een totale lengte van 68 meter, werden met de vrachtwagen opgehaald in de British Library Newspaper Library te Colindale, een buitenwijk van Londen.

The Newspaper Library heeft met haar 600.000 volumes, 320.000 rolletjes microfilm en 30 kilometer rekken, één van de belangrijkste collecties ter wereld. De basis ervan werd gelegd door het British Museum, dat in 1820 begon met het systematisch verzamelen van kranten. Men kreeg vanzelfsprekend na verloop van tijd te kampen met plaatsgebrek en in 1905 werden in Colindale magazijnen geopend, die zouden uitgroeien tot een volwaardige bibliotheek. Niet alleen Britse en Ierse kranten kregen er een onderdak, maar ook edities uit het reusachtige koloniale rijk en de Commonwealth, én een selectie van de belangrijkste kranten uit zowat elk land op deze planeet.

In de loop van 1997 besloot de Newspaper Library een deel van haar verzamelingen af te stoten, nadat ze waren gemicrofilmd, om zo plaats en geld te besparen. Het project werd in haar Newsletter aangekondigd als "Disposal of overseas newspapers". Alle kranten jonger dan 1850, die niet afkomstig waren uit één van de Commonwealth-landen of het Verenigd Koninkrijk, kwamen in aanmerking.

De kranten werden in de eerste plaats aangeboden aan de Nationale Bibliotheken. De respons was erg groot. Zo verhuisden heel wat Duitse kranten naar Duitsland om er de tijdens Wereldoorlog II vernielde collecties terug op te bouwen. En onze Koninklijke

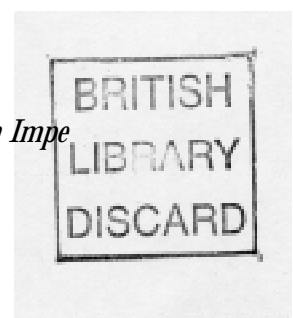
Bibliotheek was er als de kippen bij om de Belgische edities in huis te halen.

We mochten een keuze maken uit West-Europese kranten die na de eerste ronde niet waren opgevraagd. 19 titels werden geselecteerd, uit Italië (1), Duitsland (2), Oostenrijk (3), Frankrijk (11) en Spanje (2):

L'Osservatore romano (1861-1970); *Hamburger Nachrichten* (1935-1939); *Deutsche National-Zeitung* (1968-1975); *Österreichisch-Ungarische Müller-Zeitung* (1886-1887; 1899-1908); *Arbeiter-Zeitung* (1947-1958); *Wiener Zeitung* (1966-1988); *L'Aioli* (1891-1899); *Les Annales politiques et littéraires* (1900-1922); *L'Intransigeant* (1880-1940); *Le Journal des Arts* (1879-1900); *Rouge* (1969-1976); *Le Voltaire* (1878-1897); *Journal des débats* (1851-1940); *La Presse* (1851-1880); *Le Révolté* (1879-1887); *La Révolte* (1888-1894); *Toute l'édition* (1933-1940); *ABC* (1936-1955); *Blanco y Negro* (1958-1965).

De kranten bevinden zich in goede tot zeer goede staat. Ze zitten in stevige banden, vele met fraai gemarmerd papier op voor- en achterplat. Alle pagina's werden trouwens in de stomerij door generaties trouwe krantenbutlers onberispelijk gladgestreken. We vinden natuurlijk ook het fraaie eigendomsstempel van het British Museum terug, en het afvoer-stempel (zie afbeeldingen).

Ze staan nu ter beschikking van de lezers. Elk volume werd van een speciaal vignet voorzien om te herinneren aan de royale vrijgevigheid van onze Britse collega's.

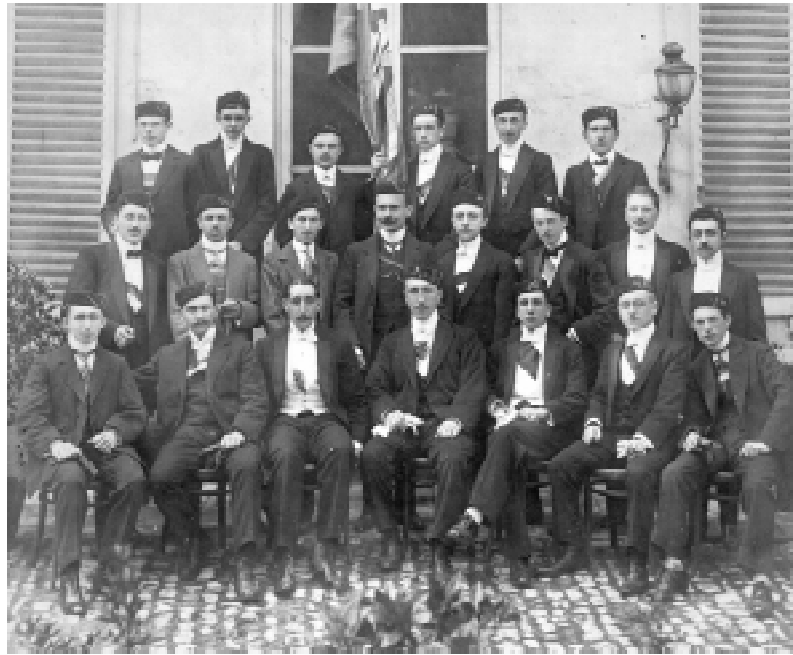

Jan van Impe

Onbekende foto. Enkele jaren geleden kocht ik op een rommelmarkt een prachtige, oude foto van een studentenclub (29,5 x 24 cm). Uit de karakteristieke muts van de leden, de *toque*, kon ik opmaken dat het om Franstalige, katholieke studenten ging. Maar aan welke universiteit studeerden ze? En hoe heette de club? Op de achterkant van de foto stond alleen geschreven: “1910-11” en “2de an[née]”.

Later vond ik in het Archief en Museum van het Vlaams Studentenleven (AMVS) een foto van Leuvense germanisten uit hetzelfde academiejaar. En warempel, een van de geportretteerden bleek ook op de clubfoto te staan (achterste rij, uiterst rechts). Gelukkig had de vroegere bezitter de namen van de studenten genoteerd. Door de volgorde der namen te vergelijken met de plaats van de jongelui op de foto (drie van hen waren geïdentificeerd), kon de student in kwestie voorlopig worden vereenzelvigd met Sylvain Ceuleers (1891-1918) van Mechelen. De club moest in dat geval de Mechelsche Katholieke Studentenkring (MKS) zijn geweest, een Franssprekend gezelschap ondanks zijn Nederlandse naam.

De MKS, die nog steeds bestaat, werd gesticht in 1888. De kring kwam in de plaats van de Vadderiksclub, de vereniging van Mechelse studenten in Leuven die zeven jaar tevoren was opgericht. Naar het voorbeeld van de Duitse *Burschenschaften* werd de MKS, in de wandeling “La Malinoise”, strak georganiseerd. De club gaf sedert 1886 ook een eigen tijdschrift uit, dat eerst bij elk lustrum, daarna jaarlijks en tenslotte maandelijks verscheen. De titel varieerde: *Vadderik (Gazette)*, *Mechelner Tadeblag* en *Malines Étudiant*.

Een van de twee ondervoorzitters van de MKS in 1910-11 was Georges de Radzitzky d'Ostrowick (1889-1976). Om zekerheid te krijgen over de identificatie van de club, liet ik de foto zien aan de jongste zoon van de man. En jawel, de baron herkende zijn vader op de voorste rij, derde van rechts. Dankzij een andere foto kon ook de tweede ondervoorzitter, Carl de Cocq (1889-1954), twee plaatsen verder, worden geïdentificeerd. De persoon tussen de twee heren in moet bijgevolg voorzitter Jef Lombaerts (1885-1928) zijn. De andere leden zijn nog niet herkend. De foto is onlangs geschonken aan het AMVS.

Norbert Moermans

Lit.: *L'Universitaire catholique*, 19 dec.1907; *Almanach de la Générale gantoise des Étudiants catholiques*, 10, 1911, p. 265; L. Dierynck e.a., *Katholieke periodieken uit de provincie Antwerpen*, Leuven, 1997, nrs. 1504, 1521, 2606 en 2607.

Met dank aan baron Stanislas de Radzitzky d'Ostrowick en de heer Maxime Costa.

Pagina 1: Houtsnede (vergroot weergegeven) uit de *Lovenschen Almanach oft Tydt-Verkonder Voor het Jaer ons Heere Jesu-Christi 1745*, in Leuven gedrukt door Joannes Jacobs. De illustrator is onbekend. Hieronder een andere houtsnede uit dezelfde almanak, met de aankondiging van 2 zoneclipsen, de eerste op 2 april, de tweede op 25 september. Uit de collecties van de Centrale Bibliotheek (BTAB RZ 1600).

Kort bericht: *Leuven in books, books in Leuven.* U kan nog tot 15 oktober kennismaken met een bijzondere tentoonstelling over de Leuvense Universiteit, de oudste universiteit (1425) van de Lage Landen, en haar bibliotheek. De Leuvense Universiteitsbibliotheek werd deze eeuw tot tweemaal toe door oorlogsgeweld vernietigd. Dankzij een actieve aankooppolitiek, ruiloperaties, mecenaat en de vele schenkingen kan de universiteit opnieuw uitpakken met een rijke, boeiende en historisch belangrijke verzameling die elk jaar nog verder aangroeit.

Centrale Bibliotheek, van maandag tot vrijdag, van 9 u. tot 17 u.; vanaf 1 oktober van maandag tot vrijdag, van 9 u. tot 18.30 u., zaterdag van 9 u. tot 12 u. Leden krijgen honderd frank korting bij aankoop van de tentoonstellingscatalogus (850 fr. i.p.v. 950 fr.)

Ex Officina: *Nieuwsbrief* is een publicatie van de *Vrienden van de Universiteitsbibliotheek* van de K.U.Leuven, en verschijnt driemaal per jaar: in april, september en december. Leden ontvangen deze publicatie gratis.

Lidmaatschap: 1.000 fr. (24.8 €) per kalenderjaar, te storten op rekeningnummer 431-0375501-81 van de *Vrienden van de Universiteitsbibliotheek*, Mgr. Ladeuzeplein 21, 3000 Leuven, met vermelding van *Lidmaatschap 1999*. Voor giften vanaf 1.000 fr. (24.8 €) - exclusief het lidmaatschapsgeld - wordt een attest van fiscale vrijstelling verleend, alleen wanneer het geld wordt gestort op de afzonderlijke mecenaatsrekening 431-0370001-13 van de K.U.Leuven, Mecenaat, Krakenstraat 3, 3000 Leuven, met vermelding van: *krediet nr. 166203 5 E 01 - Vrienden van de Universiteitsbibliotheek - fiscaal attest gewenst*.

Abonnement: geïnteresseerden kunnen zich ook abonneren, zonder lid te worden. Een abonnement 1999 kost 1.000 fr. (24.8 €), te storten op rekeningnummer 431-0375501-81 van de *Vrienden van de Universiteitsbibliotheek*, met vermelding van *Abonnement 1999*
Ex Officina: Nieuwsbrief.

Colofon.

Redactie: Chris Coppens, Mark Derez, Jo Tollebeek, Dirk van Eldere, Jan van Impe (hoofdredacteur).

Werkten mee aan dit nummer: Mark Derez, Norbert Moermans, Roger Tavernier, Gilbert Tournoy, Jan van Impe.

Redactieadres: Jan van Impe, Centrale Bibliotheek, K.U.Leuven, Mgr. Ladeuzeplein 21, 3000 Leuven,

016/32.46.36, fax 016/32.46.16; e-mail: jan.vanimpe@bib.kuleuven.ac.be. URL: http://www.bib.kuleuven.ac.be/bib/start_nl.html.

Opmaak: Greet Foblets, Grafiek Bvba, 016/89.01.68 **Druk:** Acco. **Oplage:** 750. **ISSN:** 0772-6848.

